

(۱۴)

هه ئه ی رۆژوو هوان له مانگی پیرۆزی پهمه زان

=====

مالپه ری به ههشت و وهلامه کان

ba8.org

walamakan.com

هه می شه له گه لمان بن بو به ره هه می نو ی

بسم الرحمن الرحيم

به ته ئكيد هه ندى له رۆژوو هوانان توشى هه ندى هه له ده بن رهنكه بى ته هوى كه مبون وهى پاداشته كه يان ، و كارى گه رى ده بى ته له سه ر ته واوى رۆژوو هوانيان ، يا خود كارى كه ده كه ن پى چه وانهى مه به ستى رۆژوو و رى ز وه زلى رۆژوو هوانيان كه م ده بى ته وه ، جا هه ندى له و سه ر پى چيانه :

يه كه م : فير نه بوونى نه حكامه كانى رۆژوو و نويزى ته راويح ، بويه

ده كه وى ته هه ندى هه له وه به هوى نه زانين و نه شاره زاييانه وه ، جا بويه پى وى سه ته موسو لمان هه ول بدات شاره زايى ته له دينه كهيدا “ هه ر بويه شه پى غه مبه ر صلى الله عليه وسلم ده يفه رموو : ((من يرد الله به خيراً يفقهه في الدين))^(۱).

واته : گه ر خودا خى ر و چا كهى به هه ر كه سى كه بوى ته شاره زايى ده كات له دين .

بويه پى وى سه ته له سه ر موسو لمان پى ش ئه وهى هه ر عى باد ته تى كه ئه نجام بدات زانيارى ته واوى هه بى ته له باره يه وه و به نه زانى عى باد ته نه كات ، وحه تمه ن يه كى كه له عى باد ته كه ن رۆژوو ، بويه پى وى سه ته موسو لمان هه ول بدات ئه حكامه كانى رۆژوو ، وشه رت ، وپايه كانى فير بى ته ، وهه ره وها فير بى ته و بزاني ته رۆژوو به چى به تال ده بى ته وه وچ شتى كه رى گه ي پى دراوه له رۆژو ودا وئهو كار وئادابانه

^(۱) متفق عليه: البخاري، كتاب العلم، باب من يرد الله به خيراً يفقهه في الدين، برقم ۷۱، ومسلم، كتاب الزكاة، باب النهي في المسألة، برقم ۱۰۳۷.

چین که باشن رۆژوو هوان ئه نجامیان بدات؟ تاوه کو خودا په رستیه که ی و عیباد ته که ی به بهرچاو پروونی یه وه بکات .

دووهم : وهك پێویست شهرم نه کردن له خودا ، عبد الله ی کوری
مه سعود ده لیت : پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم فهرمووی : ((استحيوا
من الله حق الحياء)) قال: قلنا: يا رسول الله إنا نستحي والحمد لله، قال:
((ليس ذاك، ولكن الاستحياء من الله حق الحياء: أن تحفظ الرأس وما وعى،
والبطن وما حوى، وتذكر الموت والبلى، ومن أراد الآخرة ترك زينة الدنيا،
فمن فعل ذلك فقد استحيا من الله حق الحياء))^(١).

واته : (شهرم بکه ن له خودا به شیوهیه که شیای خودا بیّت) ده لیت : گوتمان :
ئه ی پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم سوپاس بو خودا ئیمه شهرم ده کهین
له خودا ، فهرمووی (بهو شیوهیه ن یه که ئیوه لیّ حالی بوون ، به راستی
شهرم کردن له خودا بهم شیوهیه ده بیّت :

سه ر بپاریزت وئه وه ی له خۆی گرتووه ، وسک بپریزرت وئه وه ش له نیو سکدایه ،
ویر له مردن ورزان بکریته وه ، وه هه رکه سیك دوا رۆژی بویت واز له خۆشی
وجوانیه کانی دنیا دینیت ، وه به ته ئکید هه ر که سیك ئهم کاره بکات ئه وا
شهرمی کردووه له خودا .

^(١) الترمذي، كتاب صفة القيامة، باب: حدثنا يحيى بن موسى، برقم ٢٤٥٨، وحسنه الألباني في صحيح سنن الترمذي، ٥٩٠ / ٢.

بیگومان ئەم فەرموودهیه روونی کردۆتهوه که شهرم کردن له خودا وهك پێویست بهوه دهییت که هه موو ئەندامه کانی لاشه بیاریزریت لهو شانیهی که خودا خوشی ناوین . جا مه بهست له : ((أَنْ تَحْفَظَ الرَّأْسَ)) واته : سهر بیاریزریت له گوێرایه لی کردن بو جگه له خودا ، بهوهی که سهژده بو غهیری خودا نه بات ، ونوێژ بو غهیری خودا نه کات ، وملکه چ نه بوون بو غهیری خودا ، وسهری بهرز نه کاتهوه به ته که بورو خو بهزل زانییه وه .

وه مه بهست له : ((وَمَا وَعَى)) واته : پاراستنی ئه وهی که سهر لی پێک هاتوو ، وهك : زمان ، وچاوه کان ، وگوێیه کان ، وهه موو ئەندامه کانی له بیفهرمانی خودا به کار نه هیندریت .

۱- پاراستنی زمان : بهوه دهییت که غهیبتهی هیچ که سیکی پی نه کات ، و دوو زمانی نه کات ، و درۆ نه کات ، و بوختان نه کات ، وشایهتی درۆ نه دات ، وه قسهی پر وپوچ نه کات ، ههر بۆیه پیغه مبهری خوا صلی الله علیه وسلم دهی فهرموو ((مَنْ يَضْمَنْ لِي مَا بَيْنَ لِحْيَيْهِ وَمَا بَيْنَ رَجْلَيْهِ أَضْمَنْ لَهُ الْجَنَّةَ))^(۱) ، واته : ههر که سیکی زه مانه تی زمانم وداوینیم بو بکات ئهوا من زه مانه تی به هه شتی بو ده که م .

وه کاتی پرسیا ری له پیغه مبهر صلی الله علیه وسلم کرا له باره ی ئه و کرده وه که زۆر تر مرۆف به هۆیه وه ده چیته به هه شته وه ؟

^(۱) البخاري، كتاب الرقاق، باب حفظ اللسان، برقم ۶۴۷۴.

فهرمووی : ((تقوى الله وحسن الخلق)) .

واته : ته‌قوای خودا وره‌وشت جوانی .

وه‌هه‌روه‌ها کاتی پرسیاری لی کرا له‌باره‌ی ئه‌و کرده‌وه‌وه‌ که زۆتر مرۆڤ به‌هۆیه‌وه‌ ده‌چیته‌ دۆزه‌خه‌وه‌ ؟

فهرمووی : ((الفم والفرج)) ^(١) واته : زمان وداوین .

٢- پاراستنی چاو : به‌شیویه‌كه‌ چاوی بیاریزیت له‌و شتانه‌ی که خودا چه‌رامی کردووه‌ و نه‌زه‌ری چه‌رام نه‌کات ، خوای په‌روه‌ردگار فهرموویه‌تی :

﴿ قُلْ لِلْمُؤْمِنِينَ يَغُضُّوا مِنْ أَبْصَارِهِمْ وَيَحْفَظُوا فُرُوجَهُمْ ذَٰلِكَ أَزْكٰى لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا يَصْنَعُونَ ﴾ (٣٠) وَقُلْ لِلْمُؤْمِنَاتِ يَغْضُضْنَ مِنْ أَبْصَارِهِنَّ وَيَحْفَظْنَ فُرُوجَهُنَّ ﴿ سورة النور، الآيتان: ٣٠ - ٣١ ..

واته : بلی به‌باوه‌رداران با چاویان بیاریزن وداوینیان بیاریزن ئه‌ه‌وا پاک تره‌ بو ئه‌وان ، خودا ئاگاداری ئه‌و کرده‌وانه‌یه‌ که ده‌یکه‌ن ، و به‌ ئافره‌تانی باوه‌ردار بلی با چاویان بیاریزن وداوینیان بیاریزن .

٣- وه‌مه‌به‌ست له‌ : ((وتحفظ البطن)) واته : پاراستنی سک له‌خواردنی چه‌رام ، وه‌ک : ریا ، و خواردنی مالی خه‌لک به‌ناحه‌ق ، وجگه‌ له‌مانه‌ش که خودا چه‌رامی کردووه‌ ، هه‌یچ شتیک ناخوات ته‌نها شتی هه‌لال نه‌بیّت .

^(١) الترمذي، كتاب البر، باب ما جاء في حسن الخلق، برقم ٢٠٠٤، وحسن إسناده الألباني في صحيح الترمذي،

ۋەمەبەست لە : ((وما حوى)) واتە : پاراستنى ئەۋەي كەپەيۋەندى بەسكەۋە

ھەيە ونزىكە لىۋەي ، ۋەك : داۋىن ، پىيەكان ، ۋەستەكان ، ۋەل .^(۲)

۴- داۋىنى دەپارىزىت لەۋ شتانەي كە خودا ھەرامى كىرۋون ، ۋەك : داۋىن

پىسى ، نىربازى ، ۋەست پەر ، ۋەگە لەمانەش كەخودا ھەرامى كىرۋە .

۵- ۋەپىيەكانى دەپارىزىت ۋ ھەنگاۋ نانېت بۇ جىگايەك كەخودا ھەرامى

كىرېت ، ۋەيچ كاريكىيان پىناكات كەخودا ھەرامى كىرېت .

۶- ۋەدەستەكانى دەپارىزىت لەھەر شتىك كەخودا ھەرامى كىرۋون ، ۋەيچ

شتىك بەدەستەكانى ئەنجام نادات كەخودا ھەرامى كىرېت .

۷- ۋەدلى دەپارىزىت لە : ھەسۋدى ، كىن ۋەبوغز ، خۇ بەزل زانى ، جا ئەم

ھەوت ئەندامەي لاشە شەرچاۋەي نەھامەتییەكانن بۇ كەسىك كە لە بىفەرمانى

خودا بەكارىيان بىنېت ، ۋەھەمان كاتدا سەرچاۋەي رزگار بوونە بۇ كەسىك

كەلە گۈيرايەلى خودادا بەكارىيان بىنېت ، ھەروەك ابن القىم رحمە اللہ باسى

كىرۋە .

ۋە پىغەمبەرى ئازىز صلى الله عليه وسلم فەرموۋىتە : ((لا يدخل الجنة من

كان في قلبه مثقال ذرة من كبر))^(۱) . واتە : ئەۋ كەسە ناچىتە بەھەشتەۋە

كە بەقەد مسقالە زەرەيەك خۇ بەزل زانى لەدلىدا ھەيىت .

^(۲) انظر: تحفة الأحوزي شرح سنن الترمذي، للمباركفوري، ۷/ ۱۵۵ .

^(۱) مسلم، برقم ۹۱ .

وهه‌روه‌ها پيڤه‌مبه‌ری ئازيز صلی الله عليه وسلم فه‌رموويه‌تی : ((ثلاث مهلكات)) واته‌ : سی شت له‌ناو به‌رن و مروڤ به‌هیلاکه‌ت ده‌به‌ن ، پاشان فه‌رموی : ((فأما المهلكات: فشح مطاع، وهوى متبع، وإعجاب المرء بنفسه))^(۱).

واته‌ : به‌نیسه‌ت له‌نیۆ به‌ره‌کانه‌وه‌ : ره‌زیلیه‌ک که مروڤ به‌گوپی نه‌فسی ره‌زیلی بکات ، وئاره‌زوویه‌ک که مروڤ شوینی بکه‌وێت ، و سه‌رسام بوونی مرڤ به‌نه‌فسی خوی .

وه‌مه‌به‌ست : ((وتذكر الموت والبلى)) واته‌ : بیر له‌وه‌ بکه‌یته‌وه‌ که له‌نیۆ گوڤدا ده‌بیته‌ گل و ده‌رزییت .

وه‌مه‌به‌ست : ((ومن أراد الآخرة ترك زينة الدنيا)) “بیگومان خۆش ویستنی دنیا و دوا رۆژ کۆ نابنه‌وه‌ چونکه‌ هه‌ر کاتی‌ک مروڤ یه‌کیکیانی خۆش ویست ئه‌وی تریان ئیه‌مال ده‌کات ، بۆیه‌ نابێ مروڤی موسوڵمان زۆر گرنگی به‌خۆشیه‌کانی دنیا بدات وه‌موو هه‌م و غه‌می له‌پینا و دنیا دا بیٔ .

وه‌مه‌به‌ست له‌ : ((فمن فعل ذلك فقد استحيا من الله حق الحياء)) واته‌ : هه‌موو ئه‌وانه‌ی باس کران هه‌رکه‌سی‌ک ئه‌نجامی بدات ئه‌وا به‌راستی شه‌رمی کردووه‌ له‌خودا^(۲).

^(۱) المعجم الأوسط للطبراني ﴿مجمع البحرين في زوائد المعجمين، ۱/ ۱۵۶﴾، وحسنه الألباني في سلسلة الأحاديث

الصحيحة، ۴/ ۴۱۶، برقم ۱۸۰۲، ویأتي تخريجه في منكرات العيد آخر الكتاب.

^(۲) تحفة الأحوذی شرح سنن الترمذی للمبارکفوری، ۷/ ۱۵۵.

جا زۆربه‌ی رۆژوووه‌وانان وه‌ك پێویست شهرم له‌خودا ناکهن ، به‌لگه‌ش بۆ ئه‌م قسه‌یه‌ ئه‌و ئایه‌ته‌ پیرۆزه‌یه‌ : ﴿وَقَلِيلٌ مِّنْ عِبَادِيَ الشَّاكِرُ﴾ (سورة سبأ، الآية: ١٣).
واته‌ : زۆر كه‌م له‌به‌نده‌كانم سوپاس گوزارن .

سێیه‌م : ئیسراف و زیده‌په‌وی و به‌فیرۆدانی مال له‌شتی بی هوده‌دا :

جا (ئیسراف) واته‌ : زیده‌په‌وی كردن له‌هه‌ر کاریكا كه‌مرۆڤ ئه‌نجامی ده‌دات ، هه‌ر چه‌ند ئه‌مه‌ زیاتر بۆ نه‌فه‌قه‌ به‌كار دێت . مفردات ألفاظ القرآن للأصبهاني، ص ٤٠٧.
وه‌بێگومان (ئیسراف) واته‌ : زیده‌په‌وی كردن له‌نه‌فه‌قه‌دا ، و به‌فیرۆدانی مال له‌شتیكا كه‌ سودی نه‌بی‌ت ، خوای په‌روه‌ردگار فهرموویه‌تی: ﴿وَالَّذِينَ إِذَا أَنفَقُوا لَمْ يَسْرِفُوا وَلَمْ يَقْتُرُوا وَكَانَ بَيْنَ ذَلِكَ قَوَامًا﴾ (سورة الفرقان، الآية: ٦٧).
واته‌ : موسوڵمانه‌ راسته‌قینه‌كان ئه‌وانه‌ن كاتێ مه‌سره‌ف بكهن و مال به‌هه‌شتن ئیسراف ناکهن ، و په‌زیلێش ناکهن و له‌و نیوه‌نده‌دان و وسه‌تن .
جا ئیسراف هه‌ندی جار له‌ئه‌ندازه‌ی شته‌كاندا ڕوو ده‌دات ، وه‌هه‌ندی جار له‌چۆنیه‌تی شته‌كاندا ڕوو ده‌دات “ هه‌ر بۆیه‌ سوپیان ده‌یفه‌رموو : ((ما أنفقت في غير طاعة الله فهو سرف)) واته‌ : هه‌ر شتیكت له‌غه‌یری گوێرایه‌لی خوا سه‌رف كردي‌ت ئه‌وا ئیسرافه‌ .

خوای په‌روه‌ردگارێش فهرموویه‌تی: ﴿وَلَا تُسْرِفُوا إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ﴾ (سورة الأنعام، الآية: ١٤١).
سورة الأنعام، الآية: ١٤١).

واته : ئیسراف وزی‌ده ڕه‌وی مه‌که‌ن چونکه به‌ته‌ئکید خودا که‌سانی زی‌ده‌ڕه‌وی خوش ناوێت .

به‌لام (التبذیر) بریتی یه له : جودا کردنه‌وه ، وئه‌سله‌که‌ی : فری‌دانى تۆوه ، وه‌هه‌روه‌ها به‌کار هاتوه‌و بۆ هه‌ر که‌سی‌ک که‌ماله‌که‌ی به‌فیرۆ بدات ، جا حه‌تمه‌ن فری‌دانى (تۆو) ودانه‌وی‌له بۆ جی‌گایه‌ک که‌نه‌زانیت سه‌ره‌نجامه‌که‌ی چى یه و چۆن ده‌بی‌ت ؟ زی‌ده‌ڕه‌ویییه ، خواى ته‌عالی فه‌رموویه‌تى : ﴿ وَلَا تُبْذِرْ تَبْذِيرًا ۚ إِنَّ الْمُبْذِرِينَ كَانُوا إِخْوَانَ الشَّيَاطِينِ ۚ وَكَانَ الشَّيْطَانُ لِرَبِّهِ كَفُورًا ۝ ﴾ (سورة الإسراء، الآيات: ۲۶-۲۸).

واته: مال به‌فیرۆ مه‌ده له‌شتى بى‌ هوده‌دا ، به‌دلتیاییه‌وه ئه‌و که‌سانه‌ی که‌ مال به‌فیرۆ ده‌ده‌ن له‌شتى بى‌ هوده‌دا هاو‌پ‌ری وهاو‌کاری شه‌یتانن ، وی‌گومان شه‌یتانیش کافره به‌په‌روه‌ردگاری .

وی‌گومان زۆر که‌س ئیسراف وزی‌ده‌ڕه‌وی ده‌که‌ن به‌تایبه‌ت له‌خواردن وخورادنه‌وه‌دا ، وئه‌و خورادنه‌ی لی‌یان بمی‌نیت‌ه‌وه فری‌ی ده‌ده‌نه نی‌و زب‌لدانه‌کان و ری‌گاکانه‌وه ، وه‌حه‌تمه‌ن ئه‌مه‌ش کاریکی ناشه‌رعیه ، هه‌روه‌ک خواى په‌روه‌ردگار فه‌رموویه‌تى : ﴿ يٰۤاٰدَمُ خُذْ زِينَتَكَ عِنْدَ كُلِّ مَسْجِدٍ وَكُلْ وَاشْرَبْ وَلَا تُسْرِفْ ۚ إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُسْرِفِينَ ۝ ﴾ (سورة الأعراف، الآية: ۳۱).

واته : ئه‌ی نه‌وه‌ی ئاده‌م جله‌کانتان له‌به‌ر بکه‌ن له‌کاتى چوونه مزگه‌وتدا ، وئیسراف وزی‌ده‌ڕه‌وی مه‌که‌ن ، چونکه خودا زی‌ده‌ڕه‌وانى خوش ناوێت .

وه ئیمامی بوخاری فەرمووده یه کی به موعه له قی که ته ئکید ی له سه حیحی کردۆته وه هیناوه و ده ئیّت پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فەرمووی : ((کلوا ، واشربوا ، والبسوا ، وتصدقوا في غير إسراف ولا مخيلة))^(۱).

واته : بخۆن ، بخۆنه وه ، وجل بپۆشن ، ومال ببه خشن ، به بی ئه وه ی ئیسراف بکه ن وخۆتانی پیوه هه لکیشن .

جا ئیسراف وزیده رپه وی ته نانه ت له به کار هینانی ئاویشدا خراپه ومه زمومه ، هه ر بۆیه پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فەرموویه تی : ((سیکون في هذه الأمة قوم يعتدون في الطهور والدعاء))^(۲).

واته : له داها تووه یه کی نزیکدا کۆمه ئیک له م ئومه ته ی من په یدا ده بن زیده رپه وی ده که ن له به کار هینانی ئا و پارانه وه دا .

جا هه موو ئه و به لگانه ی ئاماژه مان پێدا به لگه ن له سه ر چه رامیه تی ئیسراف وزیده رپه وی وسه رف کردن مال له شتی کدا که پیویست نه بیّت وبه فیرو دانی مال ، هه ر بۆیه نابی که سی موسولمان یه کی که له و کارانه به ئه نقه ست ئه نجام بدات ، وییگومان هه موان هه ست به زیده رپه وی ده که ن له مانگی رهمه زاندا وخه لکیکی

(۱) البخاري، كتاب اللباس، باب قول الله تعالى: ﴿ قُلْ مَنْ حَرَّمَ زِينَةَ اللَّهِ الَّتِي أَخْرَجَ لِعِبَادِهِ ﴾ قبل الحديث رقم ۵۷۸۳.

(۲) أخرجه أبو داود، كتاب الطهارة، باب الإسراف في الماء، برقم ۹۶، وصححه الألباني في صحيح سنن أبي داود، ۱ / ۲۱، وفي إرواء الغلیل، ۱ / ۱۷۱.

زۆر خواردن و خواردنەوێهەکی بێ ئەندازە و جۆرەها میوە لەسەر سفرەکانیان دادەنێن و زۆربەي خەسار دەبێت و فری دەدرێتە نێو زبڵدانەکانەو .

ھەربۆیە ئیسلام شیوازی خواردن و خواردنەوێ رێک خستوو ، ھەرودەک مەعدانی کۆری یەکڕۆب دەلی : گویم لە پیغەمبەری خوا صلی اللہ علیہ وسلم دەیفەرموو : ((مَا مَلَأَ آدَمِيَّ وَعَاءٌ شَرًّا مِنْ بَطْنٍ ، بِحَسْبِ ابْنِ آدَمَ أَكْلَاتُ يُقْمَنَ صَلْبُهُ ، فَإِنْ كَانَ لَا مَحَالَةَ : فَثُلُثُ لُطْعَامِهِ ، وَثُلُثُ لُشْرَابِهِ ، وَثُلُثُ لِنَفْسِهِ))^(۱) .

واتە : مەوۆ ھیچ قاپیکی پڕ نەکردوو لەسکی خراپ تر ، ئەوەندە خواردن بەسە کە مەوۆ پشستی پێ راگیر بکات ، جا ئەگەر ھەرحەزی لی بوو زۆر بخوات با : سێ یەکی سکی بۆ خواردن تەرخان بکات ، و سێ یەکی سکی بۆ خواردنەو تەرخان بکات ، و سێ یەکی سکی بۆ نەفەسی تەرخان بکات .

و ئەلایەکی ترەو بێگومان زۆری خۆراک و زیاد لەپیویست زیانی خراپی ھەیە بۆ دل و جەستە .

(۱) الترمذي، كتاب الزهد، باب ما جاء في كراهية كثرة الأكل، برقم ۲۳۸۰، وابن ماجه، كتاب الأطعمة، باب الاقتصاد في الأكل، وكراهية الشبع، برقم ۳۳۴۹، وصححه الألباني في صحيح الترمذي، ۲ / ۵۵۵، وفي صحيح ابن ماجه، ۳ / ۱۳۷ .

چوارهم : ته کليف کردنی کهس وکار به وهی خواردن و خواردنه وهیه کی

زۆر ئاماده بکهن ، حه تمه ن ئه مه ش ده بیته هۆی ئه وهی پیاو خیزانه کهی وئه وانهی خواردن دروست ده کهن له خیریکی زۆر بی بهش بکات “ چونکه زۆربهی ئافره تان له دوا ی نیورپووه ده ست ده کهن به دروست کردنی خواردن و خواردن ئاماده کردن تاوه کو بانگی مه غریب ، پاشان دوا ی خواردنی ده ست ده کهن به شوشتن و پاک کردنه وهی قاپ و قاچاغ تاوه کو درهنگانیکی شهو ، ورهنگه بیته هۆی نه کردنی نوێژ له کاتی خویدا ، پاشان دهس ده کهن به خواردن ئاماده کردن بو پارشیو ، ئه مه ش وا له زۆربهی ماله کان ده کات بیبهش بن له نوێژی ته راویح یا خود کهم ته رخه می بکهن له کردنی نوێژه فرهزه کان له کاتی خویدا .

پینجه م : خه وتن له کاتی پارشیو کردندا ، به شیوه یه ک خۆی بیبهش ده کات له باشتترین شت له و کاته پیرۆزه دا که ئه ویش داوا ی لیخۆش بوون کردنه ، خوا ی پهروه ردگار فره موویه تی: ﴿وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ﴾ (سورة الذاریات، الآیه: ۱۸).
واته : موسولمانه راسته قینه کان ئه وانهن که له پیش به یانیان داوا ی لیخۆش بوون ده کهن .

وه طاوس بن کیسان الیمانی ده لیّت : ((ما كنت أظنُّ أحداً من أمة محمد صلى الله عليه وسلم ينام وقت السحر)). واته : من باوهر ناکه م که سیك له ئومه تی موحه مه د صلى الله عليه وسلم له کاتی پاشیودا بنویت .

وی‌گومان پیاو چاکان خویان گرتبوو به‌زیندوو کردنه‌وه‌ی پاشیوه‌وه و داوای لی‌خۆش بوونیان ده‌کرد بۆ ئه‌وه‌ی پاداشتیان ده‌س که‌وێت ، و‌ب‌چنه به‌هه‌شته‌وه ، وه‌ه‌روه‌ها وه‌ك جی به‌جی کردنی سوننه‌ت ، وله‌پیش هه‌مووشیانه‌وه بۆ به‌ده‌مه‌وه هاتنی فه‌رمانی خوا .

وی‌گومان کاتی خۆراکی روح له‌ده‌س ده‌چیت ئه‌وا له‌و کاته‌دا خۆراکی لاشه‌ش له‌ده‌س ده‌چیت “ وه‌حه‌تمه‌ن پارشیو کردن سوننه‌ته ، ئه‌ویش خواردنی خواردنه له‌کو‌تایی شه‌ودا پیش بانگی دووه‌می به‌یانی “ هه‌ربۆیه پی‌غه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم ده‌یفه‌رموو : ((تَسَحَّرُوا فَإِنْ فِي السَّحُورِ بَرَكَةٌ))^(۱)، واته‌: پاشیو بکه‌ن “ چونکه به‌ته‌ئکید له‌پاشیو کردندا به‌ره‌که‌ت هه‌یه .

وه‌ه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی : ((فصل ما بين صيامنا وصيام أهل الكتاب أكلة السَّحَر))^(۲).

واته‌ : جیاوازی نیوان رۆژوی ئیمه‌ وئه‌ه‌لی کتاب خواردنی پاشیوه‌ وپاشیو کردنه وه‌ئه‌مه‌ش به‌لگه‌یه له‌سه‌ر ئه‌وه‌ی پاشیو نه‌کردن خۆ شوبه‌اندنه به‌ئه‌ه‌لی کتاب ، وی‌گومان ئیمه‌ فه‌رمانمان پی‌ کراوه به‌ موخاله‌فه‌ کردنیان ، پی‌غه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم فه‌رموویه‌تی : ((السَّحُور كُلُّهُ بَرَكَةٌ فَلَا تَدْعُوهُ وَلَوْ أَنْ يَجْرَعَ أَحَدُكُمْ

(۱) متفق علیه: البخاري، برقم ۱۹۲۳، ومسلم، برقم ۱۰۹۵، وتقدم تخريجه في المبحث السادس عشر: مستحبات الصيام.

(۲) مسلم، برقم ۱۰۹۶، وتقدم تخريجه في المبحث السادس عشر: مستحبات الصيام.

جرعة من ماء“ فإن الله وملائكته يصلون على المتسحرين))^(١).

واته : پاشیو کردن هه مووی به ره که ته ، وازی لی مه هیئن ، هه رچه ند قومیکی ئاویش بیته ، خودا و پیغه مبه ره که ی سه لاوات ده دن له سه ر ئه و که سانه ی پاشیو ده که ن .

ئایا ده نگونجی که سی عاقل خوی بیبه ش بکات له م فه زله گه وره یه که سه لاواتی خودا و فریشته کانه ، له گه ل چه ند سودیکی تر .

شه شه م : نه کردنی نویژی به یانی ، جا له و کاته دا بخه ویت ، یاخود پیش کاته که ی بیکات ، ویاخود به خه وه نوچکیوه نویژ بکات ، ویاخود به جوانی نه یکات ویاخود پیاوان نویژ له ماله وه بکه ن ونه چن بو مزگه وت ، جا ئه وه ی به م شیوازه بیته ده ترسین ته نها له رۆژوووه کهیدا تینویتی و برسیته که ی بو بمینیتته وه “ چونکه بیوگمان نویژی به یانی یه کیکه له گرنگترین نویژه کان ، به لکو میزانی که سی باوه رداره ، ونیشانه ی چاکی وپابه ندیه تی ، خوی پهره رده گار سویندی به نویژی به یانی خواردوو له گه ل به باشتترین کاتدا ناوی هیئاوه ، که ئه ویش ده ی مانگی (ذي الحجة)، وبه (الشفع والوتر) و (باللیل إذا یسر)، وه ده بیته پاریزه ر بو به نده له شه ودا ، پیغه مبه ر صلی الله علیه وسلم فهرموویه تی : ((من صلی العشاء فی جماعة فکأما قام نصف اللیل، ومن صلی الصبح فی جماعة فکأما

(١) أحمد فی المسند، ٣/ ١٢، ٤٤، وحسنه الألبانی لغیره فی صحیح الترغیب والترهیب، ١/ ٦٢١، وتقدم تخریجه فی المبحث السادس عشر: مستحبات الصیام.

صلی اللیل کله))^(۱).

واته : هه‌ر که‌سی‌ک نو‌یژی عی‌شا به‌جه‌ماعه‌ت بکات ئە‌وا وه‌ک ئە‌وه وایه تاوه‌کو نیوه‌ی شه‌و شه‌و نو‌یژی کردی‌ت ، وه‌هه‌رکه‌سی‌ک نو‌یژی به‌یانی به‌جه‌ماعه‌ت بکات ئە‌وا وه‌ک ئە‌وه وایه هه‌موو شه‌وه‌که شه‌و نو‌یژی کردی‌ت .

وه‌هه‌روه‌ها ده‌بی‌ته پارێزه‌ر بۆ به‌نده له‌رۆژدا پی‌غه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم فه‌رموویه‌تی : ((من صلی الصبح فهو في ذمة الله))^(۲).

واته : هه‌رکه‌سی‌ک نو‌یژی به‌یانی بکات ئە‌وا له‌پارێز به‌ندی خودادا ده‌بی‌ت وده‌پارێزیت .

وه‌بی‌گومان فه‌زل وپ‌یزی نو‌یژی به‌یانی له‌ئه‌ژمار کردن نایه‌ت ، هه‌رکه‌سی‌ک ئە‌نجامی بدات ئە‌وا که‌سی‌کی گه‌وره‌یه ، وبه‌هی‌زه ، ونورانیه ، وموباره‌که ، وزال بووه به‌سه‌ر نه‌فسی خۆی وشه‌یتاندا ، وکاته‌کانی پاراستوووه ، ووکه‌لکی له‌ژیانی وه‌رگرتوووه ، وه‌هه‌رکه‌سی‌ک ئە‌نجامی نه‌دات ، ئە‌وا باشت‌رین شتی ژیا‌نی به‌زایه چوووه ، وبه‌ره‌که‌تی که‌م ده‌بی‌ته‌وه ، ونیشه‌انه‌یه‌ک له‌نیشه‌انه‌کانی مونا‌فی‌قی تی‌دا هاتوو‌ته‌ جی ، هه‌ر بۆیه پی‌ویسته ئینسانی موسو‌لمان هه‌ول بدات هه‌ستی‌ت بو نو‌یژی به‌یانی ، وه‌هه‌وله‌کانی بخاته‌ گر ، وئه‌و هو‌کارانه بگ‌ری‌ته به‌ر که‌یارمه‌تی ده‌ده‌ن .

(۱) مسلم، کتاب المساجد، باب فضل صلاة العشاء والصبح، برقم ۶۵۶.

(۲) مسلم، کتاب المساجد، باب فضل صلاة العشاء والصبح، برقم ۶۵۷.

جەۋتەم : زۆر خەۋتن لەرۇژدا ، حەتمەن ئەم كارە پىچەۋانەي سوننەتى

خودايە “ چونكە خودا شەۋى تاييەت كىدوۋە بەنوستنەۋە ورۇژىش بۇ ھەۋل
 وكۇشش ، ۋەبىگومان نوستن لەرۇژدا دەبىتتە ھۆى لەدەست چوونى خىرىكى زۆر
 “ چۈنە كار كىردن لەكاتى بەرۇژوۋ بووندا باشتىرە لەكاتەكانى تر لەبەر رىزى
 زەمانەكە ، ونوستن لەرۇژدا دەبىتتە ھۆى بەفېرۇدانى كات و تەمەن ،
 ۋەبەشېۋەيەك لەشېۋەكان نارەزاي دەرېپىنى تىدايە بەرانبەر عىبادەتەكان و
 نارەحتە بوون بە عىادەت كىردن ، ۋەدەبىتتە ھۆكارى ئەۋەي وا پىشان بدريت
 تەكلىفە شەرىعيەكان نارەحتەيان تىدايە ، ۋەبانگەشە كىردنى تىدايە بۇ تەمبەللى
 ، وتۆمەت بار كىردنى ئىسلامە بەۋەي دىنى تەمبەللى وتەۋەزەللىيە ، ۋەچەندىن
 زىانى تر ، جا باشتىن كات بۇ خەۋتن لەرەمەزاندا كاتى پىش نىۋەرۇيە كەپپى
 دەۋترىت (قەيلولە) كە دەبىتتە ھۆى ئىسپراحتە كىردن ويارمەتى دەرە بۆشەۋ
 نوپۇز كىردن .

هه‌شته‌م : به‌فیرۆ دانی کات له‌نیوان خه‌وتن ، وتی وتیدا ،

وه‌هه‌روه‌ها زۆر پرسیار کردنی بی‌هوده ، وگێڕانه‌وه‌ی هه‌والێك كه‌هیچ قازانجیكى نه‌بی‌ت ، وه‌هاورپییه‌تی كه‌سانی خراپ ، جا بی‌گومان کاتی باوه‌ردار زۆر به‌نرخه‌ وله‌په‌مه‌زاندا زیاتر به‌نرخه‌ ، له‌به‌ر ریزی زمان و جیگا‌که‌ی .

..جا کات چهن تایبه‌تمه‌ندیه‌کی هه‌یه ، له‌وانه :

ئه‌وه‌ی له‌ده‌س چوو ناگه‌رپه‌ته‌وه ، وزوو تیپه‌ر ده‌بی‌ت ، وه‌هه‌روه‌ها له‌زیر وزیو به‌نرخ تره ، ونیعمه‌ت وده‌سکه‌وته ، وله‌به‌ر گه‌وره‌یی خودا سویندی پی‌خواردوو .

نۆیه‌م : ئیه‌مال کردنی قورئانی پیرۆز ، وبی‌به‌ش بوون له‌پادا‌شته‌که‌ی ، جا

چه‌ندین شت هه‌یه که‌وا ده‌کات بی‌ئاگا بیت له‌قورئان ، له‌وانه :

زۆر نوستن ، وزۆر ئه‌نجامدانی شتی بی‌هوده ، وگا‌لته‌ زۆر کردن ، ومه‌شغول بوون به‌دو‌نیاوه ، وه‌هاورپییه‌تی كه‌سانی خراپ ، وتاریکی دل ، وزال بوونی شه‌یتان ، وزۆر تاوان کردن ، وباوه‌ر گزی .

بی‌گومان قورئان که‌لامی خودایه‌ گه‌ر دایه‌زاندا‌یه‌ته‌ سه‌رکی‌وه‌کان ئه‌وا له‌ت له‌ت ده‌بوون له‌ترسی ، وقورئان ئه‌و شته‌ که‌خودا دل‌ه‌کانی پی‌رینوینی ده‌کات ، وبه‌هۆیه‌وه له‌تاوانه‌کان ده‌بوریت ، وعه‌یب وکه‌م وکورتیه‌یه‌کان داده‌پۆشی‌ت ، وبه‌هۆیه‌وه مرو‌ف پی‌ویسته‌یه‌کانی به‌ده‌س دی‌ی‌ت .

وه‌په‌مه‌زان مانگی قورئانه ، چونکه‌ خودا له‌په‌مه‌زاندا قورئانی دابه‌زاندوو ،

وجبریل علیه السلام موراجعه ی قورئانی به پیغمبر صلی الله علیه وسلم ده کرد ، و سه له ف له پاره زاندا وازیان له هه موو شتیك ده هینا و پرویان ده کرده قورئان

دهیه م : دوعا نه کردن له کاتی پۆژوو شکاندندا و به گشتی له کاتی

به پۆژوو بووندا ، حه تمه ن ئه مه ش یه کیكه له موخاله فاته کان ، و بیگومان پارانه وه عیبادته ، و مرڤ به پارانه وه بیده سه لاتی خوی پیشانی خودا ده دات و پیویستییه کانی به خودا ده لیت ، و بهرده وام به هووی دوعا وه په یوه ندیه کی بته وی له گه ل خودادا ده بیئت ، جا خوی په روه ردگار له چه ند کاتیکا زیاتر پارانه وه وهرده گریت ، له وانه :

پارانه وه ی که سیك که به پۆژوو بیئت ، هه روه ک پیغمبر صلی الله علیه وسلم فه رموویه تی : ((ثلاثة لا ترد دعوتهم: الإمام العادل، والصائم حين يفطر، ودعوة المظلوم))^(۱).

واته : سی کهس پارانه وه کانیان ره ت نا کریتته وه : ده سه لات داریکی داد په روه ر ، و پۆژوو هوان له کاتی پۆژوو شکاندندا ، و پارانه وه ی که سی سته م لیرو .

وه پیغمبر صلی الله علیه وسلم کاتی پۆژووی ده شکاند ده پارایه وه وده یفه رموو : ((ذهب الظمأ وابتلت العروق، وثبت الأجر إن شاء الله))^(۲).

(۱) الترمذي، برقم ۳۵۹۸، ورقم ۲۵۲۶، وابن ماجه، برقم ۱۷۵۲، وأحمد، ۱۵ / ۴۶۳، برقم ۹۷۴۳، ورقم ۸۰۴۳، و ۱۳ / ۴۱۰، وصححه الألباني في صحيح ابن ماجه، ۲ / ۸۶، وتقدم تخريجه في فضائل الصوم.

(۲) أبو داود، كتاب الصوم، باب: القول عند الإفطار، برقم ۳۲۵۷، وحسنه الألباني في صحيح أبي داود، ۲ / ۵۹.

واته : تینویتی نه‌ما و ده‌ماره‌کان روانه‌وه ، وپاداشته‌که‌شمان جیگیر بوو گهر
خودا ویستی لی بیّت .

یانزه‌یه‌م : نه‌کردنی نوێژی مه‌غریب له‌مزگه‌وت و خو‌خه‌ریک کردن

به‌شکاندنی رۆژوووه‌وه به‌یانووی ئه‌وه‌ی که‌له‌م فهرمووده‌یه‌دا هاتووه :

((إذا حضر العشاء وأقيمت الصلاة فابدؤوا بالعشاء))^(۱)، واته : کاتی

خواردن ئاماده‌ بوو و نوێژ دابه‌ستر ئه‌وا خواردنه‌که‌ سه‌ره‌تا بخۆن .

وه‌هه‌روه‌ها ئه‌م فهرمووده‌یه‌ش : ((لا صلاة بحضرة طعام...))^(۲).

واته : نوێژ نا‌کریت کاتی‌ک خواردن ئاماده‌ بیّت .

وه‌بی‌گومان پی‌غه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم عاده‌تی وابوو رۆژووی ده‌شکاند
به‌چه‌ند ده‌نکه‌ خورمایه‌کی شل ، یاخود خورمای قه‌سپ ، ویاخود به‌چه‌ند
گوێلی‌ک ئاو ، پاشان نوێژی ده‌کرد و خواردن سه‌ر قالی نه‌ده‌کرد له‌نوێژکردن ،
هه‌ربۆیه‌ پی‌ویسته‌ که‌سی موسوڵمان شوینی سوننه‌ت بکه‌وێت له‌شکاندنی
رۆژوودا و به‌چه‌ند ده‌نکه‌ خورمایه‌ک رۆژوووه‌که‌ی بشکینیت ، پاشان نوێژه
جه‌ماعه‌ته‌که‌ی بکات و رۆژووو شکاندن نه‌بیته‌ پێگر له‌به‌رده‌م نوێژه
جه‌ماعه‌ته‌کانیدا .

(۱) مسلم، کتاب المساجد، باب: کراهة الصلاة بحضرة طعام، برقم ۵۵۷.

(۲) مسلم، کتاب المساجد، باب: کراهة الصلاة بحضرة الطعام الذي يريد أكله في الحال، وکراهة الصلاة معه مع

مدافعة الحدث، برقم ۵۶۰.

دوانزه‌یه‌م : نه‌کردنی نوێژی ته‌راویح نه‌له‌مزگه‌وت به‌جه‌ماعه‌ت

ونه‌له‌مال به‌ته‌نها ، بی‌گومان کردنی به‌جه‌ماعه‌ت باشته‌ره له‌وه‌ی به‌ته‌نها بی‌کات “ چونکه له‌سوننه‌تا به‌م شی‌وه‌یه هاتوو “ پی‌غه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم سێ شه‌و نوێژی به‌هاوه‌لان کرد ، وله‌شه‌وی چواره‌مدا نه‌چوو بۆی نه‌کردن له‌ترسی ئه‌وه‌ی نه‌بادا فه‌رز ببێ له‌سه‌ریان وتوانای ئه‌نجام دانیان نه‌بی‌ت ، وه‌ئیمامی عومه‌ر خه‌لکی کۆ کرده‌وه بۆ ئه‌وه‌ی له‌دوای ئوبه‌ی کورپی که‌عه‌به‌وه نوێژ بکه‌ن ، وله‌فه‌رمووده‌که‌ی ئه‌بو زه‌ردا هاتوو پی‌غه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم فه‌رمووی : ((انه من قام مع الإمام حتي ينصرف كتب له قيام ليلة))^(۱)،

واته : هه‌رکه‌سی‌ک له‌گه‌ڵ ئیمامدا ده‌ست بکات به‌نوێژ کردن تاوه‌کو ئیمام لی ده‌بی‌ته‌وه ، ئه‌وا شه‌و نوێژی شه‌ویکی بۆ ده‌نوسری‌ت .

وله‌فه‌رمووده‌یه‌کی تر دا هاتوو : ((من قام رمضان إيماناً واحتساباً غُفر له ما تقدم من ذنبه))^(۲).

واته : هه‌ر که‌سی‌ک له‌ره‌مه‌زاند ته‌راویح بکات وباوه‌ری پێی هه‌بی‌ت وچاوه‌رپێی پاداشت بی‌ت ئه‌وا تاوانه‌کانی پێشوی ده‌س‌پر‌دی‌ته‌وه .

وه‌خوا‌ی په‌روه‌ردگار وه‌سفی ئه‌و که‌سانه‌ی کردوو که شه‌و نوێژ ده‌که‌ن وباس

(۱) أحمد، ۱۵۹ / ۵، والترمذی، برقم ۸۰۶، وأبو داود، برقم ۱۶۰۵، والنسائي، برقم ۱۶۰۵، وابن ماجه، برقم ۱۳۲۷،

وتقدم تخریجه فی صلاة التراويح، وصححه الألبانی فی صحیح النسائي، ۱ / ۳۵۳، وفي غيره.

(۲) متفق عليه: البخاري، برقم ۹۹۰، ومسلم، برقم ۷۴۹، وتقدم تخریجه فی فضائل رمضان.

له‌وه ده‌کات که‌یه‌کیک له‌سیفاتی به‌هه‌شتیه‌کان ئه‌وه‌یه شه‌وان که‌م ده‌خه‌ون وشه‌و نوێژ ده‌که‌ن ، هه‌روه‌ک فه‌رموویه‌تی: ﴿ذُوقُوا فَنَّتَكُمْ هَذَا الَّذِي كُنْتُمْ بِهِ تَسْتَعْجِلُونَ﴾
 (١٤) إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي جَنَّاتٍ وَعُيُونٍ (١٥) أَخْذِينَ مَا أَرْسَلَهُمْ رَبُّهُمْ إِنَّهُمْ كَانُوا قَبْلَ ذَلِكَ مُحْسِنِينَ
 (١٦) كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ (١٧) وَإِلَّا سَحَارَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴿ (سورة الذاریات، الآیات: ١٥-١٨).

واته : که‌سانی به‌ته‌قوا وپارێزکار له‌به‌هه‌شتانی‌یکدان که‌کانیاوی تێدایه ، ئه‌و شتانه‌یان وه‌رگرتوو که‌خودا پێی به‌خشیون ، ئه‌وانه پێشتر که‌سانیکی چاکه‌کار بوون ، و به‌شه‌وان که‌م ده‌خه‌وتن ، وله‌به‌ره به‌یاندا داواي لیخۆش بوونیان ده‌کرد . وه‌بێگومان به‌نه‌کردنی شه‌و نوێژ خێریکی گه‌وره له‌ده‌س مرو‌ف ده‌چیت ، وه‌وا له‌مرو‌ف ده‌کات بێئاگا بیت وشه‌یتان زāl ببی به‌سه‌ریدا ، بۆیه که‌سی عاقل و ژیر ئه‌و ده‌سکه‌وته له‌ده‌ست نادات ئاگاداری ئه‌و پاداشته گه‌وره‌یه ده‌بیت ، پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم فه‌رموویه‌تی : ((عليكم بقيام الليل) فانه دأب الصالحين قبلكم، وإن قيام الليل قربة إلى الله، ومنهاة عن الإثم، وتكفير للسيئات، ومطرده للداء عن الجسد))^(١). واته : ئاگاداری شه‌و نوێژ کردن بن وده‌ستی پێوه بگرن ، بێگومان شه‌و نوێژ عاده‌تی پیاو چاکانه ، وشه‌و نوێژ هۆکاری نزیک بوونه‌وه‌یه له‌خودا ، ورپێگریده‌کات له‌توش بوون به‌تاوان ، وده‌بیته

(١) الترمذي، كتاب الدعوات، باب من فتح له منكم باب الدعاء، برقم ٣٥٤٩، والحاكم، ١/ ٣٠٨، والبيهقي، ٢/ ٥٠٢، واللفظ للترمذي، وحسنه الألباني في إرواء الغلیل، ٢/ ١٩٩، وفي صحيح الترمذي، ٣/ ٤٦٠.

هۆی س‌پینه‌وه‌ی گونا‌ه ، و نه‌خۆشی و ده‌رد له‌لاشه‌ دوور ده‌خاته‌وه .

سیان‌زه‌یه‌م : شه‌و دره‌نگ خه‌وتن ، جا چ هه‌موو شه‌وه‌که به‌خه‌به‌ر بی‌ت

یاخود زۆربه‌ی شه‌وه‌که به‌خه‌به‌ر بی‌ت و نه‌نو‌یت ، جا بی‌گومان دره‌نگ خه‌وتن نه‌خۆشیه‌کی کوشنده‌یه و دل‌ خاپور ده‌کات ، و خیر‌یکی زۆر به‌هۆیه‌وه له‌ده‌س ده‌چیت ، و ده‌بی‌ته هۆی چه‌ندین تاوان ، وه وا له‌مرۆڤ ده‌کات کرده‌وه‌ی چاکه‌ی خۆش نه‌و‌یت ، و ده‌بی‌ته هۆکار بۆ چه‌ندین تاوان ، و زیان ، هه‌ندی‌ک له‌وانه :

۱- پی‌چه‌وانه‌ی سونه‌تی خ‌وای گه‌وره‌یه “ چونکه خ‌ودا شه‌وی ادا‌ناه ئی‌س‌را‌حه‌تی تیادا ب‌کر‌یت و رۆژ‌یش که‌سابه‌ت تیادا ب‌کر‌یت ، هه‌ر بۆیه شه‌و تاریکه و جی‌گای دانیشتنه ، و رۆژی روناکه و جی‌گای جولانه .

۲- پی‌چه‌وانه‌ی سونه‌تی پی‌غه‌مبه‌ره ص‌لی الله علیه وسلم “ چونکه پی‌ی خۆش نه‌بووه مرۆڤ پی‌ش عی‌شا بخه‌و‌یت ، وله‌د‌وای عی‌شاوه قسه‌ ب‌کات و نه‌خه‌و‌یت^(۱)، جا مه‌به‌ست له‌قسه‌ ئه‌و قسانه‌یه که‌دروستن ، به‌لام به‌نی‌سبه‌ت قسه‌ی حه‌رامه‌وه ئه‌وا له‌هه‌موو کاتی‌کدا حه‌رامه ، وه‌پی‌غه‌مبه‌ر ص‌لی الله علیه وسلم سه‌ره‌تای شه‌و ده‌خه‌وت و د‌وای نی‌وه‌ی شه‌و هه‌ل‌ده‌ستا تا کۆتایی شه‌و و ۱۱ یاخود ۱۳ ر‌ه‌کات نو‌یژی ده‌کرد .

۳- زیان گه‌یانده به‌نه‌فس “ چونکه خه‌وتن مافی نه‌فسه ، وحه‌مه‌ن بی‌به‌ش

(۱) متفق علیه: البخاري، كتاب مواقيت الصلاة، باب وقت العصر، برقم ۵۴۷، ومسلم، كتاب المساجد، باب استحباب التبكير بالصبح، برقم ۶۴۷.

کردنی نه‌فس له‌خه‌و زیان گه‌یاندنه‌ پێی ، گومانیش له‌وه‌دا نی یه‌ که‌زیان گه‌یاندن حه‌رامه‌ ، خوای په‌روه‌ردگار فه‌رموویه‌تی : ﴿وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ﴾ (سورة البقرة، الآية: ۱۹۵). واته‌ : به‌ده‌ستی خۆتان خۆتان مه‌خه‌نه‌وه‌ ته‌نگانه‌وه‌ .
وه‌ پێغه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم فه‌رموویه‌تی : ((وَأَنْ لَّنَفْسُكَ عَلَيْكَ حَقًّا))^(۱)،
واته‌ : نه‌فست مافی به‌سه‌رته‌وه‌ هه‌یه‌ .

وه‌هه‌روه‌ها فه‌رموویه‌تی : ((لَكُنِي أَصُومُ وَأَفْطِرُ، وَأُصَلِّي وَأَرْقُدُ، وَأَتَزُوجُ النِّسَاءَ، فَمِنْ رَغْبٍ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي))^(۲) .

واته‌ : من رۆژوووش ده‌گرم ، وهه‌ندی جار به‌رۆژوو نايم ، وشه‌و نوێژ ده‌که‌م و ده‌ش خه‌وم ، وژن دێنم ، جا هه‌رکه‌سیک شوێی سوننه‌تی من نه‌که‌ویت ئه‌وا له‌سه‌ر رێبازی من نی یه‌ ومن لێی به‌ریم .

۴- زیان گه‌یاندن به‌که‌سانی تر ، چونکه‌ که‌سانی تر ئیزعاج ده‌کات به‌ده‌نگ وهاوار کردنی ، وبه‌یاری کردن وگا‌لته‌ و گه‌پی ، وبیگومان زیان گه‌یاندن به‌موسو‌لمان حه‌رامه‌ ، خوای په‌روه‌ردگار فه‌رموویه‌تی : ﴿وَالَّذِينَ يُؤْذُونَ

الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ بَغَيْرِ مَا اكْتَسَبُوا فَقَدْ احْتَمَلُوا بُهْتَانًا وَإِثْمًا مُّبِينًا﴾ (سورة الأحزاب، الآية: ۵۸). واته‌ : ئه‌وانه‌ی که‌ ئه‌زیه‌تی پیاو وئافه‌ره‌تانی باوه‌ردار

(۱) متفق علیه: البخاري، برقم ۹۷۵، ومسلم، برقم ۱۱۵۹، وبأبي تخریجه في صيام التطوع.

(۲) البخاري، كتاب النكاح، باب: الترغيب في النكاح، برقم ۵۰۶۳، مسلم، كتاب النكاح، باب استحباب

النكاح، برقم ۱۴۰۱

ده‌ده‌ن به‌بی ئه‌وه‌ی شتیکیان کردییت شیایوی ئه‌زیه‌ت دان بیّت ، ئه‌وانه‌ توشی بوه‌تان وتاوانیکی پروون و ئاشکرا بوونه .

وه‌ پیغه‌مبه‌ر صلی الله علیه وسلم فه‌رموویه‌تی: ((المسلم من سلم المسلمون من لسانه‌ ویده‌، والمؤمن من آمنه‌ الناس علی دماءهم وأموالهم))^(١).

واته‌ : موسوڵمان ئه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ موسوڵمانان له‌ ده‌ست و زمانی پارێزراو و ئه‌مین بن ، و وه‌ر‌دار ئه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ باور‌داران خه‌لک لی ئه‌مین له‌وه‌ی ده‌ست بو‌مالیان به‌ریّت و خوینیان برێژیّت .

وله‌له‌ فزیکی تر‌دا هاتوو‌ه که‌ ئیمامی بوخاری گێراویه‌تی وه‌ له‌ عبد الله ی کوری عومه‌ره‌وه‌ : ((المسلم من سلم المسلمون من لسانه‌ ویده‌، والمهاجر من هجر ما نهی الله عنه))^(٢).

واته‌ : موسوڵمان ئه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ موسوڵمانان له‌ ده‌ست و زمانی پارێزراو و ئه‌مین بن ، و موهاجیر ئه‌و که‌سه‌یه‌ که‌ ئه‌و شتانه‌ی هه‌جر کردوو‌ه که‌ خودا رێگری لی کردوو‌ه .

٥- له‌ ده‌س چوونی شه‌و نوێژ ، حه‌تمه‌ن هه‌ر که‌سیک شه‌و نوێژی له‌ ده‌س بچیت

(١) الترمذي، كتاب الإيمان، باب ما جاء في أن المسلم من سلم المسلمون من لسانه‌ ویده‌، برقم ٢٦٢٧، والنسائي، كتاب الإيمان، باب صفة المؤمن، برقم ٤٩٩٨، وقال الألباني في صحيح الترمذي، ٣ / ٤٧: ((حسن صحيح)).

(٢) متفق عليه: البخاري، كتاب الإيمان، برقم ١٠، ومسلم كتاب الإيمان، باب جامع أوصاف الإسلام، برقم ٤٠.

ئه‌وا بێبه‌ش بووه له‌خێریکی زۆر ، و سه‌له‌ف وایان ده‌بینی که هۆکاری نه‌کردنی شه‌و نوێژ تاوان بێت و بێته‌ ریگر له‌به‌رده‌میدا .

٦- بێبه‌شبوونی له‌ لی‌خۆشبوونی تاوان ، و بێبه‌ش بوونی له‌وه‌ی پارانه‌وه‌کانی وه‌لام بدریته‌وه ، وئه‌و شتانه‌ی که‌داوای ده‌کات خودا پێی نه‌به‌خشیت ، ئه‌بو هوره‌یره گێراویه‌تی‌ه‌وه‌و ده‌لیت : پیغه‌مبه‌ری خوا صلی الله علیه وسلم فه‌رمویه‌تی: ((ینزل ربنا تبارک وتعالی کل لیلة إلی السماء الدنيا حین یبقی ثلث اللیل الآخر فیقول: مَنْ یدعونی فأستجیبَ له، مَنْ یسألنی فأعطیه، مَنْ یستغفرنی فأغفرَ له))^(١).

واته : خوای په‌روه‌ردگار هه‌مووشه‌ویک دادبه‌زیته ئاسمانی دونیا کاتی سییه‌کی کۆتایی شه‌و ده‌می‌نیت ، بانگ ده‌کات وده‌فه‌رمویت : کی هه‌یه داوام لی بکات ومن وه‌لامی بده‌مه‌وه ؟ کی هه‌یه داوامان لی بکات ومن پێی به‌خشم ؟، وکی داوای لی بوردن لی ده‌کات ومن لیی ببورم ؟.

٧- له‌ده‌س چوونی نوێژی به‌یانی ، بیگومانی نوێژی به‌یانی نیشانه‌ی باوه‌ردارانه ، وقورسه له‌سه‌ر دوورپوه‌کان ، وئیعلان کردنی جه‌نگه له‌گه‌ڵ شه‌یتان ، فه‌زل وریزه‌کانی ناژمریدریت له‌به‌ر زۆری ، وزیانی دره‌نگ خه‌وتن زۆر زۆره وه‌ه‌ندیکی که‌می لی‌ره‌دا ئاماژه‌ی پیدراوه^(٢).

(١) البخاری، کتاب الدعوات، باب الدعاء نصف اللیل، برقم ٦٣٢١، ورقم ١١٤٥، ومسلم، کتاب صلاة

المسافرین، باب الترغیب فی الدعاء والذکر فی آخر اللیل والإجابة فیہ، برقم ٧٥٨.

(٢) انظر: تذکیر الأنام بدروس الصیام، للشیخ سعد الحجری، ص ٧٠ - ٧٩ .

چواردەیه‌م : به‌په‌له‌ ئه‌ نجام دانی نویژی ته‌راویح :

له‌و هه‌له‌ دیاران‌ه‌ی که‌هه‌ندی له‌نویژ خوینان توشی ده‌بن ، و به‌تایب‌ه‌ت هه‌ندی له‌و که‌سان‌ه‌ی که‌ پێش نویژی بۆ خه‌لک ده‌که‌ن ئه‌ویش به‌په‌له‌ ئه‌ نجام دانی نویژی ته‌راویحه‌ ، وه‌هه‌ندی که‌س له‌گه‌ڵ پهل کردن له‌نویژی ته‌راویح دا راهاتوه‌ ، ئه‌و په‌له‌ کردنه‌ی که‌ زیان به‌نویژ ده‌گه‌یه‌نی‌ت و ڕوکه‌نه‌کانی وه‌ک پێویست جی به‌جی ناکریت ، وه‌ک ڕاوه‌ستان تاوه‌کو له‌حه‌ره‌ که‌وتنی لاشه‌ له‌کاتی چوونه‌ ڕکوع و به‌رزبوونه‌وه‌ لێی وه‌هه‌ره‌ها له‌کاتی چوونه‌ سه‌ژده‌ و دانیشتن له‌نیوان سه‌ژده‌کاندا ، وه‌هه‌روه‌ها حه‌رفه‌کانی قورئان ده‌مج ده‌که‌ن ، حه‌تمه‌ن هه‌موو ئه‌مانه‌ کاری خراپن “ چونکه‌ یان بۆ خۆ قوتار کردنه‌ له‌نویژی ته‌راویح ، یاخود بۆ ڕیا ئه‌و کاره‌ ده‌کات و ده‌بیته‌ هۆی ڕاکیشانی که‌سانی جاهل و نه‌زان بۆ لای خۆی ، ئه‌وان‌ه‌ی که‌حه‌ز ده‌که‌ن له‌چه‌ند ده‌قه‌یه‌ کدا نویژه‌که‌یان ته‌واو بکه‌ن ، و حه‌تمه‌ن ئه‌مه‌ش فی‌للیکه‌ له‌فی‌له‌کانی شه‌یتان له‌باوه‌رداران‌ی ده‌کات بۆ ئه‌وه‌ی کاره‌کانیان به‌تال بێته‌وه‌ ، جا ئه‌و که‌سان‌ه‌ی به‌و شی‌وازه‌ نویژ ده‌که‌ن نویژ کردنه‌که‌یان زیاتر وه‌ک گالته‌ کردنی‌که‌ به‌وعیباده‌ته‌ نه‌ک وه‌ک به‌ندایه‌تی خودا په‌رستی ، هه‌ر بۆیه‌ پێویسته‌ موسوڵمان کاتی چووه‌ نویژه‌وه‌ به‌م شی‌وازه‌ کار دیاره‌کانی نویژ ئه‌ نجام بدات : قورئان بخوینیت ، و به‌پێوه‌ بوه‌ستی‌ت ، و ڕکوع به‌ریت ، و سه‌ژده‌ به‌ریت .

وه‌به‌نیسه‌به‌ت ئه‌و کارانه‌ی نویژ که‌په‌یوه‌ندی به‌دل‌ه‌وه‌ هه‌یه‌ ، پێویسته‌ به‌ ملکه‌چی ، و ئاماده‌بوونی دل ، و دل‌سۆزی ئیخلاص ، و بیر کردنه‌وه‌ و تی‌فکرین

له‌مانای كه‌لیماته‌كانی قورئان نویژه‌كه‌ی ئه‌نجام بدات^(۱).

وه‌زۆربه‌ی ئه‌و كه‌سانه‌ی پیش نویژی ده‌كه‌ن له‌زۆربه‌ی ولاتان ، نویژیکی بی‌سه‌ر
وبه‌ر ده‌كه‌ن و نازانن ده‌لێن چی و ئاگایان له‌نویژه‌كانیان نی یه ، وه‌بی‌گومان
ئاماده‌ بوونی دل له‌نویژدا پیویست و گرنه‌گه‌ و هه‌روه‌ها بیر كرده‌وه له‌مانای
قورئان ، به‌لام كاتیك دوو به‌ره‌کی دروست بوو له‌نیوان پیش نویژ و نویژ
خویناندا، وه‌ه‌ندیك پێیان خۆش بوو نویژه‌كه‌ زوو ئه‌نجام بدن و هاو را نه‌بوون
له‌گه‌ڵ ئیمامدا له‌كردنی نویژ به‌پێی سوننه‌ت ، ئه‌وا پیویسته له‌سه‌ر ئیمامه‌كه‌
نویژه‌كه‌ی به‌شیوه‌یه‌ك كورت نه‌كات وه‌ كه‌له‌كاتی چوونه‌ ڕكوع و سه‌ژده‌دا گیانی
له‌حه‌ره‌كه‌ نه‌كه‌ویت ، به‌لكو با قورئان كه‌م بخوینی و خشوعی هه‌بی‌ت له‌كاتی
چوونه‌ سه‌ژده‌ و ڕكوع دا ، وه‌هه‌روه‌ها به‌هه‌مان شیوه‌ كردنی ۱۰ ڕكات له‌گه‌ڵ
ویترا باشتre له‌وه‌ی ۲۰ ڕه‌كات به‌په‌له‌ بكات “ چونكه‌ ناوه‌رۆك و كرۆکی نویژ
ئاماده‌بوونی دله‌ و ڕوو كرده‌ خودایه‌ ، وه‌زۆر جار خیریکی كه‌م له‌هی زۆر
باشتره^(۲).

وَاٰخِرُ دَعْوَانَا اِنَّ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِیْنَ

(۱) انظر: إصلاح المساجد، للعلامة محمد جمال الدين القاسمي، ص ۸۵ - ۸۶.

(۲) انظر: الدرر السنية، ۴ / ۱۷۶ - ۱۸۷، من كلام الشيخ عبد الله بن محمد بن عبد الوهاب رحمه الله.
وانظر مخالفات لم تذكر في هذا البحث كتاب: مخالفات رمضان، للدكتور عبد العزيز بن محمد السدحان، فقد
ذكر مخالفات كثيرة جزاه الله خيراً.